

УДК 61+617

ЛЮДИНА, ЯКА ВІНАЙШЛА СУЧАСНУ ХІРУРГІЮ (До 110-річчя з дня народження Майкла Елліс ДеБекі)

С. М. Генік

*Івано-Франківський національний медичний університет;
76000, Івано-Франківськ, вул. Галицька, 2;
тел. + 380 (342) 77-68-50; e-mail: stepan genyk@ukr.net*

Подається огляд літератури про життєвий шлях знаменитого американського хірурга Майкла ДеБекі і його успіхи в дослідженні проблем облітеруючого атеросклерозу, серцево-судинній хірургії і трансплантології. Аналізується вплив його нових розробок і відкриттів на ефективне лікування хірургічних захворювань у світі.

Ключові слова: ДеБекі, серцево-судинна хірургія, атеросклероз, трансплантація, реконструкція.

Майкл ДеБекі народився 7 вересня 1908 р. в Лейк Чарльзі, штат Луїзіана, в сім'ї ліванських емігрантів. Майкл був найстаршим із п'яти дітей. Батько його успішний фармацевт і бізнесмен, власник аптеки, що зіграло важливу роль у виборі спеціальності юного Майкла. Мати «співчутлива жінка, яка завжди старалась комусь допомогти» навчила його шити і в'язати – першим «хірургічним» навикам.

У школі Майкл вчився добре – з батьками у нього була домовленість: при успішному виконанні домашньої роботи, йому дозволяли читати Британську енциклопедію і вже в середній школі він встиг прочитати всі її томи. Окрім навчання, він захоплювався музикою (грав на декількох музичних інструментах), займався спортом, шиттям і разом з братом доглядав за садом.

Після закінчення школи в 1926 році Майкл ДеБекі поступає на медичний факультет Тулейнського університету, де ще студентом винайшов роликовий насос для гемотрансфузії, що не пошкоджував клітини крові. В Тулейні він зустрічається з Алтоном Окснером – хірургом, який став його учителем. Після закінчення університету в 1932 р. Майкл ДеБекі поступив до резидентури з хірургії в Новому Орлеані. Закінчивши резидентуру, через два роки, він відправився в Європу, де вчився у видатних хірургів того часу – Рене Леріша (Страсбург) і Мартина Кіршнера (Гейдельберг). Коли повернувся до Тулейну,

захистив ступінь магістра науки і з 1937 р. працював на хірургічному факультеті Тулейнського університету. В роки Другої Світової війни Майкл ДеБекі став воєнним хірургом, директором підрозділу хірургічних консультантів. Під час служби в армії (1942-1946 рр.) він працював над створенням концепції «мобільного воєнного хірургічного госпіталю», брав участь в організації системи медичних центрів для ветеранів війни. За видатні заслуги в 1945 р. ДеБекі був нагороджений бойовою нагородою – орденом Доблесного легіону.

У 1946 р. Майкл ДеБекі повертається до Тулейнського університету як доцент. І вже через два роки його призначають завідувачем кафедрою хірургії медичного коледжу Бейлорського університету. В Бейлорі він викладав до закінчення своєї академічної кар'єри, спочатку став президентом медичного коледжу, який в 1969 р. відділився від Бейлорського університету, а пізніше ректором. З 1996 р. він залишався заслуженим ректором коледжу.

Початком його наукової діяльності можна вважати опубліковані в 1939 р. праці виконані разом з його керівником, доктором А. Окснером, у яких було доведено зв'язок між курінням і карциномою легень.

На початку 50-х років ДеБекі вперше в світі розробив класифікацію артеріальних захворювань, що враховувала локалізацію ураження, клініку і перебіг, що значно полегшило визначення діагнозу. В період з 1950-1953 рр. ним створені й удосконалені штучні судинні транспланти – дакроніві і дакрон-велюрові судинні протези. Перші взірці були зшиті на швейній машині його дружини, а в подальшому їх виготовлення здійснювалось на спеціальних швейних станках, сконструйованих на базі Філадельфійського текстильного коледжу.

У 1952 р. Майкл ДеБекі вперше в медичній практиці виконав успішну резекцію аорти, резекцію аневризми аорти і оклюзованих магістральних артерій з протезуванням. У 1953 р. він здійснив першу успішну каротидну ендартеректомію, що фактично стало початком ери хірургічної профілактики інсультів.

Вперше в світі 5 січня 1953 р. Майкл ДеБекі виконав успішну резекцію веретеноподібної аневризми грудної аорти, а в 1954 р. – аневризми дистального сегмента дуги і проксимальної порції низхідної аорти із заміщенням синтетичним трансплантатом. У цьому ж році ним була зроблена перша успішна резекція аневризми висхідної аорти і резекція розшаровуючої аневризми грудної аорти з протезуванням. У 1955 р. він першим виконав резекцію аневризми торакоабдомінального відділу аорти з роздільним протезуванням її вісцеральних гілок, а в 1958 р. вперше використав ангіопластику за допомогою заплат (дакроніві або венозні), що дало можливість зменшити вірогідність рестенозування артерій після ендартеректомії.

23 листопада 1964 р. ДеБекі знову став першим хірургом, що здійснив успішну реваскуляризацію серця 42-річному пацієнту – аутовеноз-

не аортокоронарне шунтування (як трансплантат використана велика підшкірна вена, взята на гомілці).

З початком 60-х років ДеБекі працював над створенням різних варіантів «серцевих пристроїв» – штучного, а потім частково штучного серця, яке вперше ним було пересаджено в клінічних умовах у 1966 р. Майкл ДеБекі був одним із перших хірургів, які виконали трансплантацію серця. Це сталося в 1968 році – в період становлення клінічної трансплантології. Оскільки для успішної пересадки серця необхідне було нове покоління імуносупресантів до 1984 р., ДеБекі відклав операції трансплантації серця.

У період 1983-1987 рр. разом з доктором Мельником та іншими колегами Майкл ДеБекі активно вивчав природу атеросклерозу. В результаті дослідження було встановлено, що цитомегаловірусна інфекція може бути причиною атеросклеротичного ураження артерій.

У 1987 р. група учених, на чолі з Майклом ДеБекі, повідомила, що високий рівень холестерину є однією з основних причин оклюзуючих уражень артерій серця, а куріння, насичена жирами їжа і високий артеріальний тиск можуть підвищувати ризик, але не стають причиною атеросклерозу.

Пацієнтами М. ДеБекі були принци і бідні, знамениті і нікому невідомі люди зі всього світу, але вони завжди одержували медичну допомогу високої якості. Майкл ДеБекі лікував таких відомих людей, як герцог Віндзорський, шах Персії, король Йорданії Хусейн, президент Туреччини Тургут Озал, лідер Нікарагуа Віолетта Чаморро, президенти США Кеннеді, Джонсон, Ніксон і багато інших.

Майкл ДеБекі декілька разів відвідав Росію, виступав з доповідями на конференціях, присвячених питанням кардіології і судинної хірургії. У нього були гарні взаємовідношення з професорами Петровським Б.В., Чазовим Є.І., Покровським А.В., Акчуріном Р.С. та іншими хірургами. Дуже багато хірургів стажувалися в його клініці в Х'юстоні.

У 1973 році він успішно оперував президента академії наук СРСР Келдиша М.В., а в 1996 році прилітав у Москву для консультації першого президента Росії Бориса Єльцина. Одного разу його запитали про відношення особливостей лікування знаменитих пацієнтів, на що ДеБекі напівжартівливо відповів: «після розрізу шкіри ти бачиш, що всі люди дуже подібні».

Доки репутація Великого Хірурга росла, він не переставав навчати, займатися наукою, писати статті і книги, відвідувати симпозіуми і брати участь у різних державних програмах організації медичної допомоги. Безцінна його допомога у створенні і заснуванні Національної медичної бібліотеки у Вашингтоні на початку 50-х років.

Перу Майкла ДеБекі належить більше 1600 наукових праць. Він підготував більше тисячі хірургів з різних країн світу. Не дивно, але за-

кономірно, що його учні ще в 1976 році вирішили створити Міжнародне хірургічне товариство імені Майкла Е. ДеБекі.

Одне з перших виданих в 1959 році в Радянському Союзі «Керівництво по судинній хірургії» було написано М. ДеБекі з колегами, а в 1998 році з'явилася його велика монографія російською мовою «Нове життя серця». Через п'ять років – у 2003 році видана друга монографія «Дієта живого серця».

Доктору ДеБекі присвоєно понад 50 почесних звань і ступенів від престижних коледжів і університетів, йому також було вручено багато національних і міжнародних премій, грамот і нагород від освітніх, професійних, державних і громадських організацій різних країн світу. Найбільш знаменитими нагородами і вславленими визнаннями заслуг Майкла ДеБекі були:

- Премія особливого визнання (1988 р.) – Асоціація американських медичних коледжів;
- Премія за бездоганну службу (1990 р.) – Американський легіон;
- Премія Джузеппе Корраді – за хірургічні і наукові дослідження (1997 р.);
- Премія Джона МакГоверна (1999 р.);
- Міжнародний член Російської Академії Наук (1999 р.);
- Прийняття резолюції, присвяченій 50-річчю медичної практики доктора ДеБекі – Сенат штату Техас і Палата представників (1999 р.);
- Нагорода «Віртуального керівника» (2000 р.) – Американська медична асоціація;
- Медаль Джонатана Роада (2000 р.) – Американське філософське товариство;
- Фойє Слави в Х'юстоні (2001 р.);
- Премія «Винахід року» (2001 р.) – NASA .

Майкл ДеБекі дійсно був «людиною відродження» з різними інтєресами і знаннями багатьох дисциплін, які зробили його людиною-легендою свого часу.

31 грудня 2005 року Майкл ДеБекі, якому було 97 років, займаючись вдома підготовкою до лекції, відчув гостру біль у верхній частині грудей, що поширювалась на ший. За його словами біль настільки інтенсивний, що «для припинення його згідний на зупинку серця. Він сам поставив діагноз «розшаровуюча аневризма аорти», але на додаткові дослідження погодився поїхати тільки через 3 дні (3 січня). Дослідження показало, що у М. ДеБекі розшаровуюча аневризма 2-го типу. Хворий від госпіталізації відмовився, хоча знав, що рідко хто виживав з таким діагнозом без операції. Він усвідомлював, що операція в його віці може зробити його інвалідом в психічному або фізичному плані: «Я

краще віддам перевагу смерті». Періодично відвідував госпіталь для контрольних вимірів розмірів аневризми аорти. В такому стані він 6 січня прочитав лекцію в Техаській академії наук.

Стан М. ДеБекі погіршувався і 23 січня його госпіталізовано. Аневризма збільшилася до 6,6 см в діаметрі, а через 10 днів – 7,5 см. Оскільки хворий згоду на операцію не дав і знаходився у край важкому безсвідомому стані, біля його ліжка декілька разів збирався консиліум його учнів і лікуючих лікарів, а також члени етичного комітету штату. За згодою сім'ї М. ДеБекі 9 лютого взяли на операцію.

Підготовка до операції тривала сім годин. Тіло ДеБекі охолодили для захисту мозку й інших органів від можливого пошкодження. На період штучного кровообігу серце було зупинено. Хірурги замістили уражену частину аорти штучним протезом із дакрону. Операція тривала 7 годин.

Хворий 6 тижнів знаходився на штучному апаратному диханні. У зв'язку з нирковою недостатністю проводився діаліз. Розвинулися інфекційні ускладнення. Коли хворого переводили в сидяче положення, артеріальний тиск часто падав до низьких цифр. М'язева атрофія не дозволяла йому самостійно вставати. Протягом місяця ДеБекі знаходився в безсвідомому стані, залежним від медикаментозних препаратів.

Коли він вперше прийшов до свідомості після операції, то сказав, що він «почуває себе, як безвольна шматка», він переживав, що в нього повна плегія. Але в усіх відношеннях душевне відновлення доктора ДеБекі випереджувало його фізичну реабілітацію. Фізіотерапевти допомогли хворому повернути сили в ослаблені м'язи. Він почав ходити без підтримки на малі відстані, а великі переміщення здійснював за допомогою скутера. 16 травня доктора ДеБекі виписали з клініки.

Витрати на лікування Майкла ДеБекі перевищили один мільйон доларів. Госпіталь і його лікарі не взяли з пацієнта нічого. Госпіталізація хворого здійснювалась під псевдонімом, що дозволяло захистити його інтереси, бо при використанні страховки це було б важко зробити. Госпіталь відмовився повідомити про вартість лікування.

Майже два з половиною роки після операції М. ДеБекі абсолютно повернувся до тієї діяльності, яку він здійснював до операції. Працював майже повний день.

Одного разу він сказав: «...Я не думаю, що різниця між 99 роками і 100 роками так важлива». 11 липня 2008 року Майкл Елліс ДеБекі помер. Він не дожив до 100 літнього ювілею рівно 58 днів.

Знання лікуючих лікарів М. ДеБекі дозволили забезпечити лікування його на надзвичайно високому рівні. Проте, вони підкреслювали, що завжди намагалися дотримуватися побажань сім'ї і виконували всі процедури, не зважаючи на вік пацієнта, якщо дозволяв його загальний стан.

Література

1. Альтман Л.К. Доктор мира. Человек, который изобрел хирургию / Л. К. Альтман // *Ангиология и сосудистая хирургия*. – 2008. – Т.14, №4. – С. 10-14.
2. Геник С.М. Найвидатніший хірург нашого часу Майк Елліс ДеБекі / С.М. Геник // *Галицький лікарський вісник*. – 2009. – №3. – С. 127-129.
3. Памяти великого хирурга и человека Майкл Эллис Дебеки // *Ангиология и сосудистая хирургия*. – 2008. – Т.14, №4. – С. 8-9.
4. De Bakey: reformer of cardiovascular surgery / R. Anaya-Prado, E.D. Aceves-Velazquez, S.P. Carrillo-Cuenca, L.H. Toledo-Pereyra, E.Michael // *J.Invest Surg*. – 2009. – Vol.22(4), N7-8. – P. 234-238.
5. Beloiartsev D.F. In memoriam of Michael Ellis DeBakey. Alternative reconstructions of carotid bifurcation for atherosclerosis: the history and the latest advances / D.F. Beloiartsev // *Angiol.Sosud.Khir*. – 2009. – Vol.15, N1. – P. 117-126.
6. Cooley D.A. In memoriam Michael E.DeBakey, 1908-2008 / D.A. Cooley // *Tex Heart Inst. J.*, 2008. – Vol.35, N3. – P. 233-234.
7. Profiles in cardiology: M. E. DeBakey / M.E. DeBakey, A.M. Gotto, J.W. Hurst, D. Phil. – 1991. – Vol.14, N12. – P. 1007-1011.
8. Da Gama D. A. Michael Ellis DeBakey (1908-2008): a short biography – *Rev Port Cir Cardiorac Vasc*. – 2008. – Vol.15(2), N4-5. – P. 91-95.
9. Sequential postoperative assessment of left ventricular performance with gated cardiac blood pool imaging following aortocoronary bypass surgery / M.E. DeBakey, L.A. Reduto, G.M. Lawrie, J.W. Reid et al. // *American Heart Journal*. – 1981. – Vol.101, N1. – P. 59-66.
10. Roberts W.C. Michael Ellis DeBakey: a conversation with the editor / W.C. Roberts // *Am. J. Cardiol*. – 1997. – Vol.79(7), N1. – P. 929-950.

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.11.2017 р.

Рекомендовано до друку д.м.н., професором Матейком Г.Б., д.м.н., професором Копчею В.С. (м. Тернопіль)

HUMAN, WHO INVENTED MODERN SURGERY

S. M. Genyk

Ivano-Frankivsk National Medical University;

76000, Ivano-Frankivsk, Halytska str., 2;

ph. + 380 (342) 77-68-50; e-mail: stepan genyk@ukr.net

Literature review are submitted about the way of famous american surgeon Michael DeBeki and his success in the study problems of obliterative atherosclerosis, cardiovascular surgery and transplantology. The influence of his new developments and discoveries on effective treatment surgical diseases in the world are analyzed.

Key words: *DeBeki, cardiovascular surgery, atherosclerosis, transplantology, reconstruction.*